

альтернативних, у тому числі протилежних варіантів їх розв'язання, обґрунтованість та аргументованість висновків, стислість, зрозумілість і компактність висновків та суджень. І саме в цьому полягає об'єктивнація знань і суджень про роль і значення комунікативної культури у професійній діяльності юриста.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – 2-ге вид., доповн. – К.: ВЦ “Академія”, 2009. – 376 с.
2. Оніщенко Н.М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи : монографія / відп. ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: ТОВ “Юридична думка”, 2008. – 320 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. / Л.Е. Орбан-Лембрик, Кошинець В.В. Юридична психологія: навч. посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик, В.В. Кошинець. – Чернівці: Книги–ХХІ, 2007. – 448 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / ред. кол. : В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. – К.: Довіра, 2002. – 744 с.
5. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс / Ю. Хабермас // Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – С. 84–91.

УДК 355.211.3

Галкін Д. В., к.ю.н., с.н.с. НДЛ з проблем протидії злочинності ННІ підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції ХНУВС

Діяльність апаратів по роботі з особовим складом органів внутрішніх справ у 30-50-х роках ХХ сторіччя

У статті здійснюється історико-правовий аналіз діяльності апаратів по роботі з особовим складом органів внутрішніх справ у 30-50-х роках ХХ сторіччя. Також розроблені ґрунтовні висновки та пропозиції щодо розглядаємої проблематики.

Ключові слова: робітничо-селянська міліція, головне управління, структура, штати, кадрова політика, кадрове забезпечення, органи внутрішніх справ.

В статье осуществляется историко-правовой анализ деятельности аппаратов по работе с личным составом органов внутренних дел в 30-50-х годах ХХ столетия. Также разработаны обстоятельные выводы и предложения по рассмотрению проблематики.

Ключевые слова: рабоче-крестьянская милиция, главное управление, структура, штаты, кадровая политика, кадровое обеспечение, органы внутренних дел.

Article provided by historical and legal analysis of the devices to work with the staff of the internal affairs in the 30-50s of the twentieth century. Also prepare a detailed conclusions and suggestions for examining issues.

Key words: workers and peasants militia, the main control, structure, staffing, staffing, staffing, internal affairs agencies.

Актуальність теми. Початок 1920-х років виявився періодом випробовування на міцність нової радянської системи влади. Її життєздатність не в останню чергу залежала від стану правоохоронних органів. Для цього часу була характерна категорична відмова

органів робітничо-селянської міліції успадковувати досягнення царської поліції, що відкинуло організацію захисту правопорядку молоді Радянської держави на нульову позначку. Ці обставини роблять дослідження даної проблематики безперечно актуальним.

Стан наукового дослідження. На сьогоднішній день в історичній та історико-правовій науці питання кадрового забезпечення робітничо-селянської міліції, зокрема на початковому етапі розвитку, розглядалося лише побіжно. Аналізуючи стан історіографії даної проблеми, слід звернути увагу на роботи В.М. Алтуєва, І.Г. Біласа, О.М. Бандурки, С.І. Власенка, М.М. Войцеховського, О.А. Гавриленка, М.І. Єропкина, А.В. Міщенко, П.П. Михайленка, Р.С. Мулукаєва, І.І. Олейника, І.М. Скуратович, А.Є. Шевченка, О.Н. Ярмиша. Втім, багато аспектів цього процесу до сьогодні залишаються висвітленими фрагментарно.

Джерельна база статті ґрунтується на документах Державного архіву Харківської області, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та даних періодики досліджуваного періоду.

Метою даної статті є дослідження основних тенденцій діяльності апаратів по роботі з особовим складом органів внутрішніх справ у 30-50-х роках ХХ сторіччя.

Виклад основного матеріалу. 27 грудня 1932 року ЦВК і РНК СРСР прийняли постанову про утворення Головного управління Робітничо-селянської міліції при ОДПУ Союзу РСР [1, с. 518] і затвердили Положення про Головне управління [1, с. 519], на яке покладалося здійснення загального керівництва роботою управлінь Робітничо-селянської міліції союзних республік.

Відповідно до статті 1 Положення, на Головне управління було покладено контроль та інспектування діяльності всіх органів Робітничо-селянської міліції Союзу РСР і підготовку кадрів міліції; розроблення статутів, положень, наказів та інструкцій з питань, що стосуються діяльності міліції, і доведення їх до відома управлінь Робітничо-селянської міліції союзних республік; накладення дисциплінарних стягнень на працівників міліції; внесення на розгляд до законодавчих органів Союзу РСР законопроектів, які відносяться до сфери діяльності органів Робітничо-селянської міліції.

Статтею 2 Положення були встановлені функції Головного управління щодо керівництва всією роботою, пов'язаною з організацією паспортної системи та видачею паспортів; надане право призначати та зміщати весь керівний склад міліції, що відає паспортною справою та видачею паспортів; заохочувати та накладати дисциплінарні стягнення на всіх працівників Робітничо-селянської міліції, що безпосередньо відають паспортною справою; видавати інструкції та розпорядження, обов'язкові для всіх республіканських і місцевих органів міліції стосовно питань, які пов'язані з паспортною системою та видачею паспортів.

Положення передбачало, що нагляд за законністю дій Головного управління Робітничо-селянської міліції при ОДПУ Союзу РСР здійснюється прокурором Верховного Суду Союзу РСР, а начальник Головного управління призначається Радою народних комісарів Союзу РСР за поданням колегії Об'єднаного державного політичного управління.

Таким чином, Головне управління міліції було повністю вилучене з безпосереднього відання Раднаркомів союзних і автономних республік та передане ОДПУ СРСР і його республіканським та місцевим органам. Інспекції ОДПУ по міліції були розформовані, а начальник Головного управління робітничо-селянської міліції при ОДПУ став одним із заступників голови ОДПУ [2, с. 519].

У цілому кадрова функція міліції наприкінці 20-х - початку 30-х років характеризувалася наступними тенденціями:

- виділення в якості головного, визначального принципу – принципу класовості комплектування кадрів;

- визначення та юридичне закріпленням обсягу і змісту кадрової функції та окремих її елементів, конкретних органів і посадових осіб, відповідальних за організацію та проведення роботи з кадрами, встановлення їхньої компетенції;

- вдосконалювання управління у сфері реалізації кадрової функції та створення спеціальних кадрових апаратів;

- усяляке розширення наукових засад підбору, розстановки, навчання та виховання особового складу міліції, внесення елементів прогнозування та планування майбутніх потреб у кваліфікованих кадрах різного рівня, розвиток професійного навчання та політико-виховної роботи [3, с. 20-21].

У наступні роки проводилися заходи щодо зміцнення кадрів міліції і подальшого вдосконалювання службової діяльності особового складу. Серед цих заходів істотне значення мали: проведене в листопаді-грудні 1935 року службове атестування всього начальницького складу міліції, введення спеціальних звань [4, с. 252] і знаків розрізнення для співробітників, чітка регламентація прав і обов'язків начальницького складу, порядку призначення та звільнення співробітників. Багато із цих питань одержали правове регламентування в затвердженому ЦВК і РНК СРСР 3 липня 1936 року Положенні про проходження служби начальницьким складом Робітничо-селянської міліції [5, с. 316]. Це мало важливе значення у зв'язку зі зміною організаційної структури міліції та створенням на основі постанови ЦВК СРСР від 10 липня 1934 року загальносоюзного народного комісаріату внутрішніх справ, у підпорядкування якому були передані органи державної безпеки та міліції [6, с. 283].

У серпні 1937 року були затверджені нові штати політичних органів Головного управління й республіканських управлінь міліції. У результаті партійно-політична робота в органах міліції значно активізувалася, ставала більш предметною та цілеспрямованою.

Якісно новий зміст отримала робота з особовим складом міліції після затвердження ЦК ВКП (б) 15 вересня 1939 року Положення про політичний відділ Головного управління Робітничо-селянської міліції НКВС СРСР та Інструкції про роботу політвідділів головних управлінь і відділів НКВС СРСР. У наказі Наркома внутрішніх справ від 30 вересня 1939 року, що оголосив ці документи, ставилося завдання рішуче перешикувати діяльність політичних органів, домогтися, щоб «політичні відділи, разом з керівниками управлінь (відділів), систематичним проведенням партійно-політичних заходів забезпечили зміцнення дисципліни серед особового складу, свідоме ставлення до праці, більшовицький стиль у роботі й високій чекістській пильності» [2, с. 22].

Політоргани відповідали за організацію культурно-просвітньої роботи, керували діяльністю клубів, бібліотек, добровільних товариств, роботою серед членів родин працівників, художньою самодіяльністю, піклувалися про поліпшення культурно-побутового обслуговування працівників міліції.

До їхніх обов'язків входила участь у підборі, розстановці, висуванні кадрів, підготовці подань до нагородження і присвоєння чергових спеціальних звань, атестуванні начальницького складу. Політвідділи також здійснювали керівництво роботою партійних і комсомольських організацій на місцях.

Відповідно до Положення, політвідділи були створені у всіх обласних і республіканських управлінях. У школах міліції, в залізничних відділах і на курсах міліції створювалися політичні частини.

У передвоєнні роки відбувалося подальше вдосконалювання структури кадрових апаратів органів НКВС у центрі та на місцях, підвищувалася їхня роль і відповідальність

за організацію роботи з кадрами. Вживалися заходи, спрямовані на підвищення професійної майстерності співробітників, на поліпшення якісного складу кадрів усіх служб і підрозділів органів внутрішніх справ.

Одним із таких заходів було прийняття Положення про відділ кадрів союзного Наркомату внутрішніх справ, оголошене наказом НКВС СРСР від 3 травня 1939 року. Відповідно до Положення, на відділ кадрів покладалися наступні обов'язки:

- здійснення підбору, розстановки, висунення, переміщення й звільнення особового складу управлінь (відділів) центрального апарату НКВС СРСР;
- забезпечення начальницьким складом апаратів НКВС на місцях шляхом перерозподілу діючих кадрів, підбору та розподілу нового поповнення;
- керування підготовкою та удосконаленням майстерності співробітників у навчальних закладах, оперативно-чекістських школах і на курсах НКВС;
- розробка структури і штатів органів НКВС;
- вирішення питань правового положення особового складу;
- керування діяльністю відділів кадрів головних управлінь (відділів) НКВС;
- здійснення контролю за підбором, розстановкою і висуненням працівників у структурних підрозділах НКВС, за дотриманням організаційно-штатної дисципліни та вивченням ділових і моральних якостей кадрів;
- ведення персонального і статистичного обліків особового складу, а також ряд інших функцій [2, с. 263-271].

Відділ кадрів НКВС СРСР керував діяльністю відділів кадрів головних управлінь (відділів) Наркомату внутрішніх справ, здійснював контроль за підбором, розстановкою і висуненням працівників у структурних підрозділах НКВС, за дотриманням організаційно-штатної дисципліни та вивченням ділових і моральних якостей кадрів. На місцях розроблялися відповідні штати відділів кадрів управлінь.

Усі проекти директив, положень, інструкцій, організаційно-штатних заходів, що стосуються питань роботи з кадрами, головні управління (відділи) Наркомату повинні були погоджувати з відділом кадрів НКВС СРСР. З метою підвищення ролі й авторитету відділу в системі служб Наркомату внутрішніх справ, Положення встановлювало, що відділ кадрів очолює заступник Народного Комісара внутрішніх справ СРСР.

У роки Великої Вітчизняної війни апарати по роботі з особовим складом зіграли значну роль у мобілізації співробітників для вирішення складних завдань, що стояли перед міліцією. Пройшовши випробування війни разом з усім народом, міліція свої кращі сили віддала фронту, захисту Батьківщини. У силу цих причин у післявоєнний період гостро постала проблема якісного некомплекту кадрів міліції. На службу в міліцію в ті роки приймалися особи, які ні за віком, ні за станом здоров'я, ні за освітою не відповідали вимогам, що висувалися до кадрових співробітників міліції.

У лютому 1947 року в Головному управлінні міліції МВС СРСР був створений відділ кадрів, а на місцях у республіканських і обласних управліннях міліції – відділення кадрів.

З липня 1948 року вводиться в дію новий Дисциплінарний устав міліції [2, с. 129]. Він, зокрема, встановлював, що дисципліна в органах радянської міліції – це суворе і точне дотримання всіма співробітниками міліції порядку й правил, встановлених законами, статутами міліції та наказами Міністра внутрішніх справ Союзу РСР.

Дисциплінарний статут передбачав види стягнень, права начальників щодо їхнього накладення, а також порядок накладення дисциплінарних стягнень.

Інтенсивне комплектування міліції вимагало підвищеної уваги до організації

політико-виховної роботи з особовим складом. У квітні 1949 року МВС СРСР, утворене в березні 1946 року замість НКВС СРСР, за узгодженням зі ЦК ВКП(б) видало наказ про введення в міських і районних відділах міліції посад заступників начальників цих органів по політчастині. Введення цієї штатної категорії політпрацівників дозволило зміцнити керівництво політико-виховною роботою, підняти її рівень і ефективність, максимально наблизити її до вирішення службових завдань міліції. До 1950 року в органах міліції діяло 215 політвідділів і політчастин [7, с. 51].

У післявоєнний час політоргани і партійні організації міліції брали участь у підборі, розстановці та вихованні кадрів, підвищенні їхньої професійної майстерності, зміцненні законності й службової дисципліни.

У жовтні 1949 року міліція рішенням Радянського уряду була переведена із МВС у Міністерство держбезпеки. Це було викликано тимчасовим розширенням функцій міліції щодо забезпечення держбезпеки. 23 серпня 1949 року МДБ СРСР, з метою підвищення ефективності роботи міліцейських служб, провело реорганізацію Головного управління міліції. Були створені нові структурні управління, у тому числі політичний відділ, і значно розширені штати політорганів територіальних підрозділів [7, с. 53].

19 червня 1952 року ЦК ВКП(б) прийняв постанову «Про роботу Політвідділу Головного управління міліції МДБ СРСР», в якій основна увага приділялася посиленню партійного впливу на всіх ділянках міліцейської служби, підвищенню якості партійно-політичної роботи. Постановою вводилися єдині типові штати політорганів міліції.

Висновок. Таким чином, протягом кількох десятиліть Радянською владою у сфері законності та правопорядку були допущені численні порушення, які не могли обійти стороною і органи МВС. Було серйозно порушено їх зв'язок із місцевими органами, що ускладнювало комплектування міліції, не дозволяло активно залучати громадян до охорони громадського порядку та стало причиною зниження довіри населення до органів внутрішніх справ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про утворення Головного управління Робітничо-селянської міліції при ОДПУ Союзу РСР : Постанова Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів СРСР від 27 грудня 1932 р. // Собрание законодательства СССР. — 1932. — № 84. — Ст. 518.
2. Советская милиция: история и современность. 1917 — 1987 / под ред. А. Власова. — М.: Юридическая литература, 1987. — 551 с.
3. Малыгин А. Государственно-правовой статус милиции РСФСР в период проведения новой экономической политики (1920-е годы): дис... докт. юрид. наук: 12.00.01 / А. Малыгин. — М., 1992. — 402 с.
4. Про спеціальні звання та знаки розрізнення особового складу Робітничо-селянської міліції НКВС Союзу : Постанова Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів СРСР від 26 квітня 1936 р. // Собрание законодательства СССР. — 1936 р. — № 27. — Ст. 252.
5. Про проходження служби начальницьким складом Робітничо-селянської міліції : Постанова Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів СРСР від 3 липня 1936 р. // Собрание законодательства СССР. — 1936. — № 36. — Ст. 316 а, 316 б.
6. Про утворення загальносоюзного народного комісаріату внутрішніх справ : Постанова Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів СРСР від 10 липня 1934 р. // Собрание законодательства СССР. — 1934. — № 36. — Ст. 283.
7. Мулукаев Р.С. Организационно-правовые основы становления советской милиции (1917-1920 гг.) : учебное пособие / Р.С. Мулукаев. — М. : Акад. МВС СССР, 1975. — 108 с.